

Wstęp: Trauma – pamięć – wyobraźnia

Kategorie pamięci, traumy i wyobraźni składają się na spłot ściśle powiązanych z sobą, trudnych do rozdzielenia zagadnień. Problem pamięci traumy kieruje w stronę rozważań dotyczących podmiotowości i tożsamości. Kwestia reprezentacji traumy w literaturze, zwłaszcza w poezji, nieuchronnie prowadzi do pytań o rolę wyobraźni w tym procesie. Triada zasygnalizowana w tytule książki skłoniła autorów do przemyślenia każdego z elementów i ich wzajemnych powiązań. Wielość i różnorodność podejść i odczytań, widocznych zwłaszcza w tych przypadkach, kiedy przedmiotem zainteresowania dwu badaczy jest ten sam twórca, daje czytelnikowi okazję do konfrontowania różnych sposobów interpretowania.

Kolejna, trzecia już konferencja doktorantów Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego z cyklu „Wyobraźnia i inne żywioły”, która odbyła się w marcu 2010 roku, różniła się znacząco od poprzednich. Zagadnienie traumy wybrane na przedmiot badań i dyskusji wykracza poza obszar określony wyjściowym hasłem, obejmując zagadnienia nie tylko wyobraźni, ale i reprezentacji doświadczenia. Podtrzymaną i tym razem dobrą tradycją poprzednich spotkań było natomiast uczestnictwo gości – przyjechali oni z Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu Gdańskiego – oraz poszerzenie kręgu uczestników zarówno o tych, którzy dopiero aspirowali do statusu doktoranta, jak i tych, którzy już pierwszy tytuł naukowy zdobyli.

Zebrane w ramach jednej publikacji artykuły naukowe nie są pisane według jednolitej metody, a jednak złożyły się one w spójną i konsekwentną całość. Studia autorstwa młodych badaczy z Krakowa, Katowic, Gdańska i Poznania układają się w wielogłosową opowieść o literackich reprezentacjach traumy, a także o jej związkach z pamięcią i wyobraźnią. Podczas lektury książki przechodzimy od zagadnień teoretycznych do interpretacji poszczególnych

dział. Wśród analizowanych utworów, polskich i obcych, przeważają powstałe w drugiej połowie XX wieku, wśród nich zwłaszcza te, na których kładzie się cień wojny i Zagłady.

Prezentowane w niniejszym tomie teksty koncentrują się wokół zagadnień, które zostały pogrupowane w pięciu częściach. Pierwsza, *Od teorii od autobiografii*, obejmuje szkic Justyny Tabaszewskiej poświęcony pojęciu traumy w ujęciu Jill Bennett wraz z zastosowaniem tej kategorii do interpretacji wierszy Różewicza. Trzy autorki Beata Piątek, Hanna Marciniak i Joanna Bórkowska z powodzeniem stosują tę kategorię do czytania kolejno: dzieł Kazuo Ishiguro, paralelnie zestawionych diariuszy Aleksandra Wata i Ivana Blatnego, wreszcie dziennika Karola Ludwika Konińskiego.

W części *Paradoksy pamięci dzieciństwa* Zofia Podniesińska zamieściła tekst o traumie i pamięci żydowskiego dzieciństwa, w tym samym kręgu pozostaje tekst Karoliny Makieli skupiony na twórczości Idy Fink, Maria Kobielska zaś swoją pracę poświęciła upamiętnieniu stanu wojennego we *Wrońcu* Jacka Dukaja.

Poetyckie reprezentacje przynoszą pięć szkiców o reprezentacji traumy w liroyce. Tu znalazł się jedyny tekst przekraczający niepisane granice chronologiczne tomu: szkic Adama Urbanika o barokowej poezji Kaspra Twardowskiego, ponadto pojawiają się tu syntetyczne prace Anny Zientały o poetyckich „rzeczach nostalgicznych”, Aliny Jagusiak o pamięci czystej Witolda Wirpszy oraz dwa odczytania zagadnień traumy znamienych dla twórczości Eugeniusza Tkaczyszyna-Dyckiego: Aldony Kopkiewicz i Marcina Choińskiego.

Następną część budują trzy teksty o wojnie i Zagładzie. Jakub Zając pisze o funkcji literatury w świecie wojny na przykładzie Herminii Naglerowej, Marta Baron o *Odczytywaniu popiołów* Jerzego Ficowskiego, a Anna Latocha o świadectwach emigracji '68 roku.

Ostatni rozdział zatytułowany *Pamięć i to, co minione* przynosi szkic Anny Jarmuszkiewicz, poświęcony Zygmuntowi Hauptowi, zestawiający mechanizmy funkcjonowania pamięci w jego twórczości z twórczością Marcela Prousta, oraz drugi – Patrycji Grubki, o zagadnieniu pamięci w prozie Zygmunta Haupta. Michał Piętniewicz swój artykuł poświęcił *Nagiemu sadowi* Wiesława Myślińskiego, a Kamila Solon – funkcjonowaniu pamięci w prozie Andrzeja Stasiuka.

Motto tego tomu, a także motto konferencji – słowa Paula Ricoeura: „Moje wspomnienia nie należą do was...” – towarzyszyło autorom powyższych artykułów. Z każdego szkicu przeziara jednak przekonanie, że literatura osłabia, a nawet unieważnia tę granicę. Wspomnienia i wszystko, co za nimi idzie, poprzez literaturę stają się także własnością czytelników.

Józef Wróbel